

Sygn. akt III CZP 28/17

UCHWAŁA

Dnia 26 lipca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski

SSA Bogusław Dobrowolski (sprawozdawca)

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z wniosku O. S.A. z siedzibą w W.
przy uczestnictwie J. T., Gminy W., Skarbu Państwa - Starosty B. i Powiatu B. -
Zarządu Dróg Powiatowych w B.
o ustanowienie służebności przesyłu,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 26 lipca 2017 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego
przez Sąd Okręgowy w B.
postanowieniem z dnia 14 marca 2017 r., sygn. akt II Ca (...),

"Czy w postępowaniu z wniosku przedsiębiorcy przesyłowego o
ustanowienie służebności przesyłu dla istniejącego urządzenia
przesyłowego dopuszczalne jest ustanowienie służebności według
innego przebiegu niż istniejący i nakazanie przeniesienia
urządzenia?"

podjął uchwałę:

**W sprawie z wniosku przedsiębiorcy przesyłowego o
ustanowienie służebności przesyłu dla istniejących urządzeń
przesyłowych nie jest dopuszczalne ustanowienie służebności
przesyłu według innego przebiegu niż istniejący.**

UZASADNIENIE

Wnioskodawca O. S.A. z siedzibą w W. wniósł o ustanowienie na
nieruchomości położonej w W. o nr (...)/5 i (...)/6, stanowiącej własność uczestniczki

postępowania J. T., służebności przesyłu polegającej na prawie korzystania z tej nieruchomości dla potrzeb eksploatacji istniejących na niej urządzeń telekomunikacyjnych w postaci infrastruktury naziemnej (studni kablowej) i podziemnej, usytuowanych w centralnej jej części.

Sąd Rejonowy w B. postanowieniem z dnia 13 października 2016 r. ustanowił odpłatnie na rzecz wnioskodawcy prawo służebności przesyłu polegające na posadowieniu podziemnej sieci teletechnicznej oraz dostępie do niej na nieruchomości uczestniczki postępowania oraz sąsiedniej nieruchomości należącej do Gminy W. o nr (...) /2 według wariantu 1a zamieszczonego w opinii biegłego geodety, stanowiącej integralną część orzeczenia, przewidującego przebieg tej sieci w pobliżu granicy nieruchomości uczestniczki postępowania.

Ustalono zostało, iż wnioskodawca jest następcą prawnym T. spółki z o.o. z siedzibą w W., która z kolei jest następcą prawnym P. S.A. Przedmiotowa sieć teletechniczna została wybudowana na nieruchomości uczestniczki postępowania na podstawie decyzji uprawnionych organów przez poprzednika prawnego wnioskodawcy. Według opinii biegłego geodety i biegłego z zakresu telekomunikacji sieć może zostać przeniesiona, a następnie ustanowiona służebność przesyłu na rzecz wnioskodawcy w dwóch dodatkowych wariantach. Sąd Rejonowy przyjął wariant 1a za słuszny i stanowiący kompromis pomiędzy interesami uczestniczki postępowania i wnioskodawcy. Wariant ten uwzględnia postulat, aby zakres służebności przesyłu odpowiadał realnym potrzebom, które są funkcjonalnie powiązane z korzystaniem z nieruchomości władnącej, zaś korzyść ta powinna mieć charakter gospodarczy.

Sąd Okręgowy rozpoznając apelację wnioskodawcy i uczestniczki postępowania J. T. powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym. Zagadnienie to sprowadza się do tego czy w sprawie o ustanowienie służebności przesyłu dla już istniejącego urządzenia przesyłowego można ustanowić służebność według innego przebiegu niż dotychczasowy i nakazać przeniesienie urządzenia w nowe miejsce.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W dniu 3 sierpnia 2008 r. weszła w życie ustawa z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 116, poz. 731), która wprowadziła do prawa cywilnego nowe ograniczone prawo rzeczowe. Do czasu wejścia w życie tej nowelizacji w polskim systemie prawnym funkcjonowały służebności gruntowe (art. 285 i nast. k.c.) oraz służebności osobiste (art. 296 i nast. k.c.). Ustawodawca, nowelizując Kodeks cywilny, ustanowił nową służebność przesyłu, której treść, zgodnie z art. 305¹ w zw. z art. 49 k.c., obejmuje korzystanie z nieruchomości obciążonej w celu wybudowania i eksploatacji urządzeń przesyłowych służących do doprowadzania lub odprowadzania płynów, pary, gazu, energii elektrycznej oraz innych urządzeń podobnych.

W uzasadnieniu projektu nowelizacji stwierdzono, iż przedsiębiorca przesyłowy, dokonując posadowienia urządzeń, o których mowa w art. 49 k.c., na cudzych gruntach, musi dysponować stosownym tytułem prawnym do tej części nieruchomości, na której urządzenia mają być posadowione. Tytuł ten ma także umożliwiać dostęp do tych urządzeń w celu naprawy i konserwacji. Nowelizacja uwzględniała zasadę, że służebność przesyłu może być zastosowana nie tylko do stanów faktycznych, w których urządzenia przesyłowe już istnieją, ale również do takich, w których przedsiębiorca urządzenia te zamierza wybudować w przyszłości. Umożliwiało to objęcie nową regulacją tzw. zaszłości, jak i dawało możliwość wykorzystania jej dla zabezpieczenia interesu prawnego przedsiębiorcy już w fazie planowania (Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, druk sejmowy nr 81, str. 5-6). Uregulowanie tzw. zaszłości w istocie oznaczało legalizację zastanych sytuacji na nieruchomościach za odpowiednim wynagrodzeniem dla właściciela nieruchomości obciążanej. Nowa instytucja miała więc służyć utrwaleniu istniejącego stanu faktycznego, a nie zmianom w zakresie usytuowania wybudowanych już urządzeń przesyłowych.

Z treści art. 305² § 1 k.c. wynika, że w razie odmowy właściciela zawarcia umowy o ustanowienie służebności przesyłu, koniecznej do właściwego korzystania z urządzeń przesyłowych, przedsiębiorca może żądać jej ustanowienia za odpowiednim wynagrodzeniem. W literaturze wyjaśniono, iż na tej podstawie przedsiębiorca przesyłowy może dochodzić ustanowienia służebności koniecznej

dla korzystania z urządzeń już wybudowanych, jak i urządzeń, które dopiero zamierza wybudować w toku planowanej inwestycji. Z brzmienia art. 305¹ i art. 305² k.c. nie wynika, aby istniała możliwość żądania przemieszczenia wybudowanego urządzenia przesyłowego.

Zgodnie z art. 305⁴ k.c., do służebności przesyłu stosuje się odpowiednio przepisy o służebnościach gruntowych. W orzecznictwie wyjaśniono, że sąd nie jest związany żądaniem wniosku co do przeprowadzenia trasy drogi koniecznej (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 1968 r., II CRN 190/67, Informacja Prawnicza 1969, nr 1, poz. 12; z dnia 11 marca 1970 r., III CRN 36/70, OSNC z 1970 r., nr 11, poz. 207; z dnia 12 października 2011 r., II CSK 94/11, niepubl.). Wydaje się, że na tej podstawie można by ustalić inny niż dotychczasowy przebieg urządzenia przesyłowego, jednak odpowiednie stosowanie przepisów o służebnościach gruntowych może dotyczyć kwestii nie unormowanych w art. 305¹-305⁴ k.c. oraz wymaga uwzględnienia specyfiki służebności przesyłu, wobec czego nie wszystkie unormowania lub wykładnia przepisów dotyczących służebności drogi koniecznej mogą mieć zastosowanie do tej służebności. Brzmienie art. 305¹ k.c. wskazuje, że obciążeniu służebnością podlega nieruchomość, na której są posadowione urządzenia przesyłowe. Jeżeli urządzenia te już istnieją, to można przyjąć domniemanie faktyczne konieczności ich funkcjonowania w miejscu położenia i w takim wypadku ocenie sądu podlega tylko to, czy bez ustanowienia służebności możliwe jest właściwe korzystanie z tych urządzeń przez przedsiębiorcę przesyłowego, ewentualnie jak należy ocenić zakres koniecznego właściwego korzystania, któremu odpowiada zakres ograniczonego korzystania z nieruchomości przez właściciela. W konsekwencji sąd nie ma kompetencji do badania, czy inny przebieg urządzenia przesyłowego na gruncie prowadziłby do mniejszego ograniczenia wykonywania prawa własności albo w ogóle to ograniczenie wyłączał w wyniku uznania, że powinny być one posadowione na innej nieruchomości; sąd nie jest więc uprawniony do nakazania przeniesienia urządzeń przesyłowych lub oddalenia wniosku o ustanowienie służebności z tej przyczyny (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2016 r., V CSK 510/15, niepubl. i z dnia 29 września 2016 r., V CSK 2/16, niepubl.). Przedstawione aktualne orzecznictwo Sądu Najwyższego koncentruje się na kwestii związania sądu

wskazaną podstawą faktyczną żądania w postaci istnienia na nieruchomości określonych urządzeń przesyłowych oraz w zasadzie wyłącza możliwość ich przeniesienia.

Za niedopuszczalnością ustanowienia w sprawie o ustanowienie służebności przesyłu dla istniejącego urządzenia przesyłowego innego przebiegu niż istniejący przemawiają także względy formalne. W przedstawionym zagadnieniu prawnym wyrażono pogląd o możliwości łącznego dochodzenia w jednym postępowaniu sądowym dwóch żądań - ustanowienia służebności przesyłu dla urządzenia oraz nakazania przeniesienia już istniejącego urządzenia. Zgodnie z art. 191 k.p.c., w jednym postępowaniu można dochodzić kilku roszczeń, jeżeli nadają się one do jednego trybu postępowania. Wymaganie tego samego trybu postępowania dla wszystkich roszczeń oznacza, że nie można łączyć roszczeń, których dochodzić można w procesie, z roszczeniami, dla których właściwe jest postępowanie nieprocesowe, z wyjątkiem wypadków wyraźnie w ustawie przewidzianych (np. art. 618 k.p.c.). Sformułowane przez Sąd Okręgowy zagadnienie opiera się założeniu łącznego dochodzenia roszczenia o ustanowienie służebności przesyłu, rozpoznawanego w postępowaniu nieprocesowym (art. 626 § 3 k.p.c.), oraz roszczenia negatoryjnego, rozpoznawanego w postępowaniu procesowym. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują możliwości łącznego dochodzenia takich roszczeń, dla których zostały przewidziane różne tryby postępowania.

Sąd Najwyższy mając na uwadze przedstawione argumenty doszedł do wniosku, iż w sprawie z wniosku przedsiębiorcy przesyłowego o ustanowienie służebności przesyłu dla istniejącego urządzenia przesyłowego nie jest dopuszczalne ustanowienie służebności przesyłu według innego przebiegu niż istniejący. Przepisy Kodeksu cywilnego i skorelowane z nim przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują możliwości łącznego dochodzenia roszczeń w tym zakresie. Wskazywana przez Sąd Okręgowy uciążliwość przebiegu istniejącego urządzenia dla właściciela nieruchomości obciążonej podlega ocenie w kontekście określonej w art. 305² § 1 k.c. przesłanki konieczności, która powinna uwzględniać także interes właściciela nieruchomości obciążonej w aspekcie dostosowania zakresu służebności do usprawiedliwionych potrzeb przedsiębiorcy w korzystaniu z posadowionych na gruncie urządzeń, jak i najmniejszego obciążenia

nieruchomości (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2016 r., V CSK 510/15).

Z tych względów Sąd Najwyższy rozstrzygnął zagadnienie prawne, jak w uchwale.

jw

r.g.